

کوتاهی دولت در حمایت از بخش خصوصی

«روزگار معدن» در گفت و گو با کارشناسان بررسی کرد

عکس: روزگار معدن

خصوصی سازی، حافظ منافع

در زمینه واگذاری پهنه‌های اکتشافی به نکته‌ای توجه داشت؛ در ابتدای واگذاری‌های پهنه‌های اکتشافی، بسیاری از شرکت‌های خصوصی توانمند که امکان شرکت در مزایده‌های استانی را داشتند، در این واگذاری‌ها شرکت نکردند. از این رو، بسیاری از پهنه‌های ارزشمندی که امروزه

از آنها به‌عنوان معدن بزرگ و مهم یاد می‌شود، پس از دویار ارائه در مزایده‌های بدون شرکت‌کننده، به شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی واگذار شد. این تفلل و تشکیک بخش خصوصی برای شرکت در مزایده‌ها باعث شد شرکت‌های دولتی برای جبران حضور نیافتن سرمایه‌گذاران اکتشافی بخش خصوصی سهم بیشتری از پهنه‌ها را به خود اختصاص دهند. این فعال معدنی افزود: پس از حضور شرکت‌های دولتی در این پهنه‌های مهم، بخش خصوصی متوجه شد متاسفانه سهم کمتری از پهنه‌های اکتشافی بسیار ارزشمند به آنها رسیده است. بنابراین دلیل کم‌رنگ بودن حضور بخش خصوصی در پهنه‌های اکتشافی، ملی‌سازی یا مخالفت با خصوصی سازی بخش معدن نیست. نبود بخش خصوصی در مزایده‌های ابتدایی پهنه‌های اکتشافی و گام‌های نخست توسعه فعالیت‌های معدنی و در نتیجه حضور شرکت‌های دولتی برای جبران این خلأ علت اصلی این موضوع است.

را‌هکار سهیم بودن در تصمیم‌گیری‌ها

این کارشناس معدن تعداد فعالان بخش خصوصی در حوزه معدن را بیش از فعالان دولتی عنوان کرد و گفت: از نظر تعداد، مکتشفان و معدنکاران بخش خصوصی از دولتی‌ها بیشتر است اما از لحاظ سهم در تولید، شرکت‌های دولتی پیش هستند. به عبارتی، معدن بزرگ‌مقیاس با حجم تولید بالا اغلب در اختیار شرکت‌های دولتی است و بخش خصوصی حسب ظرفیت‌های مالی و فنی خود در مجموع، حجم تولید کمتری دارند. فعالان بخش خصوصی برای آنکه سهمی در تصمیم‌سازی داشته باشند، باید از طریق سازمان‌های مردم‌نهاد و اصناف خود وارد شوند. این راهکار از آن جهت است که براساس قانون معدن، حضور نماینده دولتی پیش هستند. به عبارتی، معدن بزرگ‌مقیاس با حجم تولید بالا اغلب در اختیار شرکت‌های دولتی است و بخش خصوصی حسب ظرفیت‌های مالی و فنی خود در مجموع، حجم تولید کمتری دارند. فعالان بخش خصوصی برای آنکه سهمی در تصمیم‌سازی داشته باشند، باید از طریق سازمان‌های مردم‌نهاد و اصناف خود وارد شوند. این راهکار از آن جهت است که براساس قانون معدن، حضور نماینده یا مدافع بخش خصوصی در شورای عالی معدن، یک نفر از خانه معدن ایران، یک نفر از سازمان نظام مهندسی معدن و یک نفر از کمیسیون معدن و صنایع معدنی اتاق

آن به دقت مورد بررسی، واکاوی، عرضه‌یابی و آسیب‌شناسی قرار نگرفته و نقساط ضعف آن به نقاط قوت و تهدیدهای آن به فرصت تبدیل نشده، کار درستی نیست. این کارشناس معدن ادامه داد: مالکیت دولتی یک شرکت معدنی لزوماً اتفاق بدی نیست. در صورتی که ساختار و مدیریت شرکت معدنی دولتی صحیح، ساختارها و چارچوب‌های قانونی دولت منطقی و میزان سرمایه‌ها و دارایی‌ها تخصصی مدیریت شوند، موفقیت در بخش معدن دست‌یافتنی خواهد بود.

نگاه دولت بلندمدت باشد

این فعال معدنی همچنین رویکرد دولت نسبت به فعالیت معدن را یکی از عوامل مهم توسعه بخش معدن عنوان کرد و توضیح داد: نهادهای دولتی نباید معدنکاران را موتور درآمد دولت باندند و از آنها برای پوشش کسری بودجه یا سایر خواسته‌های مالی، سرمایه‌ای و مهارتی استفاده کنند. در صورت ایجاد بستر مناسب برای سرمایه‌گذاری مجدد در اکتشاف و توسعه معدن (که منتج به حفظ ذخایر کنونی و افزایش تولید در آینده خواهد شد) به طور تقریبی تمامی انتظارات دولت از حوزه معدن در سطح معقول برآورده خواهد شد. این نیازمند درک صحیح و واقع‌بینانه سیاستمداران از ماهیت معدن است.

این حوزه نه‌تنها یک حوزه اقتصادی با بازده طولانی‌مدت و نیازمند سرمایه‌های گسترده است، بلکه همواره ریسک بالایی دارد. از جمله این تهدیدها می‌توان به ریسک در مراحلی مانند اکتشاف (که این مرحله تابع خصوصیات زمین‌شناسی منطقه است) یا ریسک‌های مربوط به حوزه کسب‌وکار و فضای تجارت اشاره کرد. زینال‌زاده ادامه داد: اگر مجموعه‌های معدنی توان مالی برای فعالیت چندساله بدون جریان مثبت مالی و درآمد نداشته باشند، به‌طور قطع متحمل شکست خواهند شد.

بنابراین دولت باید تمایز روشنی بین «دولت مالک» و «دولت ناظم» برای خود قائل شود و خطوط ارتباطی روشنی بین ناظم و متولی دولتی با فعالان معدنی وجود داشته باشد. همچنین باید شفافیت کاملی در استفاده از جریانات نقدی ملی ایجاد شود تا به جای اختیارداری خزانه کشور، جریان نقدی متعادل و کافی برای حفظ عملکرد بلندمدت معدنکاران موجود باشد.

بازرگانی ایران در زمان تصمیم‌گیری برای فعالیت بخش معدن الزامی است. بنابراین موفقیت یا عدم موفقیت، رضایت یا عدم رضایت بخش خصوصی از سهم خود در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، منوط به انتخاب افراد دارای صلاحیت در انجمن‌های صنفی و سازمان‌های مردم‌نهاد مربوطه است.

ضرورت انتخاب اصلح

زینال‌زاده بستر حضور آنها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به بخش معدن را مهیا خواند. او در این باره توضیح داد: باید تاکید داشت بستر قانونی حضور بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌های دولتی در قانون معدن دیده شده، اما موثر بودن این حضور به افرادی که به‌عنوان نماینده بخش معدن در مجامع تصمیم‌گیری دولتی حضور دارند، برمی‌گردد. امکان دیگری که برای مشارکت بخش خصوصی در این تصمیم‌گیری‌ها وجود دارد، مجلس شورای اسلامی است. باید به این نکته اشاره کرد که متاسفانه تعداد نامزدهای انتخاباتی که قول بسته شدن معدن را در زمان انتخابات به مردم می‌دهند، بسیار بیشتر از نامزدهایی است که وعده باز شدن معدن را می‌دهند. این نشان‌دهنده تفکرات غلط میان جامعه و نمایندگان مجلس است. نه‌تنها فعالان بخش خصوصی بلکه مردم نیز با انتخاب نمایندگان مناسب این بخش می‌توانند در تصمیم‌گیری دولت برای معدن نقشی مهم و مفید داشته باشند.

تخصصی بودن خصوصی سازی

زینال‌زاده در ادامه صحبت‌های خود خصوصی سازی را نیازمند مهیا بودن شرایط مناسب و درنظر گرفتن شرایط دانست و در تشریح این موضوع گفت: اشخاص حقیقی و حقوقی بخش خصوصی از ابتدا می‌توانند وارد حوزه اکتشاف و معدن شوند و این ورود برای شرکت‌های دولتی نیز صدق می‌کند.

بنابراین تنها راه خصوصی سازی معدن دولتی، عرضه سهام شرکت‌های معدنی دولتی در بورس است زیرا خصوصی سازی ناگهانی این معدن به یقین موجب بروز بحران‌هایی در روند تولید، مدیریت بسیاری از سرمایه‌گذاران رغبت خود برای ورود خصوصی سازی (به معنای انتقال بهره‌برداری یک پروژه معدنی از دولت به بخش خصوصی) تا زمانی که فرآیندهای

ضرورت تغییر رویکرد دولت

فعالیت روبه‌رو کرده است. باید توجه داشت تنها خصوصی کردن بخش معدن کافی نبوده و باید دولت در راستای فراهم‌سازی شرایط مناسب رشد این بخش و توسعه فعالیت‌های معدنی تلاش کند.

حمایت دولت، حلقه گمشده

این فعال معدنی همچنین حضور فعالان بخش خصوصی در معدن را گسترده‌تر از شرکت‌های دولتی عنوان کرد و گفت: می‌توان گفت بیش از ۶۰ درصد از پهنه‌های اکتشافی یا همان محدوده‌های معدنی امروزه در دست فعالان بخش خصوصی است. این میزان با حمایت‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت و واگذاری‌های جدید، قابل افزایش است و بخش خصوصی می‌تواند در صورت رفع محدودیت‌ها و موانع، فعالیت گسترده‌تری در پهنه‌های اکتشافی داشته باشد. باید توجه کرد بخش خصوصی اگر حمایت‌های مناسبی را در کنار خود داشته باشد، می‌تواند سودآوری بالای معدن را تضمین کند. اما متاسفانه امروزه فعالیت بخش خصوصی درگیر مشکلات مختلف و متعدد از جمله بروکراسی‌های دست‌وپاگیر اداری است. نعمت‌اللهی در ادامه صحبت‌های خود شرایط فعلی را نامطلوب برای بخش خصوصی فعال در معدن توصیف کرد و گفت: هزینه‌های سنگین تامین تجهیزات

آیدین زینال‌زاده، کارشناس معدن در گفت‌وگو با «روزگار معدن» وضعیت خصوصی‌سازی در کشور را مطلوب دانست و در این باره توضیح داد: در هیچ حوزه اقتصادی کشور به اندازه بخش معدن، از اکتشاف تا بهره‌برداری، اصل ۴۴ ورود افراد حقیقی و حقوقی غیردولتی اجرا نشده است زیرا هر فرد حقیقی و حقوقی که دارای صلاحیت فنی و مالی (متناسب با هر گروه مواد معدنی این صلاحیت‌ها متفاوت است) باشد، می‌تواند به‌عنوان سرمایه‌گذار معدنی (مکتشف یا بهره‌بردار) وارد عرصه شود. حال اگر خصوصی‌سازی را در برابر ملی‌سازی بدانیم، باید گفت جهان به‌سرعت در حال تغییر است اما برخی از محرک‌های اصلی این حرکت و تغییر در طول زمان، به شکلی به‌نسبت پایدار اهمیت خود را کرده‌اند. وی ادامه داد: منابع هر کشوری (چه ذخایر مواد

معدنی و چه نفتی) به‌عنوان ثروت‌های ملی، اساس و پایه اقتصاد محرک آن به شمار می‌روند. در کشورهای غنی از ذخایر نفت و گاز، دولت متولی اصلی این بخش بوده و از این منابع به‌عنوان درآمد اصلی خود استفاده می‌کند. به عبارت دیگر، دولت بر اقتصاد نفتی خود تکیه می‌زند و به همین دلیل سکندار اصلی بهره‌برداری از ذخایر نفت و گاز است. اما در زمینه معدن و بهره‌برداری از مواد معدنی، شرایط متفاوت است. درک از ذات فعالیت بلندمدت معدنکاری رو به رشد بوده و مشاهده ظرفیت تولید ثروت معدن امروز تقریباً به تکامل رسیده است. از این رو، دولت‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که باید سیاست‌هایی راهبردی در جهت انتفاع بهینه از ذخایر معدنی اتخاذ کنند. بنابراین شیوه‌های در پیش گرفته شده درباره نحوه استفاده از منابع معدنی را نمی‌توان مقابل به خطر افتادن منابع ملی دانست.

رفع خلأ توسط دولت

زینال‌زاده در ادامه صحبت‌های خود، در پاسخ به این گلابه برخی فعالان معدنی مبنی بر اختصاص نیافتن پهنه‌های اکتشافی مناسب به بخش خصوصی، علت را تفلل بخش خصوصی در مزایده‌های ابتدایی پهنه‌های معدنی معرفی کرد و گفت: وزارت صنعت، معدن و تجارت همواره آمار و اطلاعاتی از میزان بهره‌برداری و فعالیت بخش خصوصی بر پهنه‌های معدنی ارائه می‌دهد و از این آمار می‌توان به سهم فعالان این بخش در عرصه‌های معدنی پی برد. اما باید

روزگار معدن

معدن

چهارشنبه

- ۱۹ آبان ۱۴۰۰
- ۴ ربیع‌الثانی ۱۴۴۳
- ۱۰ نوامبر ۲۰۲۱
- سال چهارم • شماره ۷۲۳

یادداشت

خصوصی سازی

در حد شعار ماند

کامران وکیل
دبیر اتحادیه تولیدکنندگان و
صادرکنندگان محصولات معدنی
ایران

یکی از اعتراضاتی که از سوی فعالان معدنی به خصوصی‌سازی‌های فعلی وارد است، نبود خصوصی‌سازی واقعی است. بنا بر عقیده کارشناسان و فعالان معدنی، خصوصی‌سازی واقعی در معدن عبارت است از واگذاری حق بهره‌برداری از ذخیره‌ای معین، در مدتی معین به بخش خصوصی معدنی تا امکان تولید و بهره‌وری از محصولات معدنی و تکمیل زنجیره تولید فراهم آید. از سال ۱۳۸۴ به بعد دغدغه‌ها و سیاست‌گذاری‌های دولتی پیرو اصل ۴۴ قانون اساسی شکل گرفت. سیاست‌های کلی این اصل در ابلاغیه‌ای ازسوی رهبر معظم انقلاب مشخص و نظام اقتصادی ایران به ۳ بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم شد. در آن زمان همچنین تدوین سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و افق ایران ۱۴۰۴ مطرح بود و کاهش تصدی‌گری دولت از مواردی بود که باید به مرحله اجرا می‌رسید. به عبارت دیگر، رونق و توسعه بنگاه‌های اقتصادی کشور در قالب بخش خصوصی، از اهداف مهم محسوب شد. براساس این اصل و سند چشم‌انداز، قرار بود دولت در هیچ‌یک از بخش‌های صنعت، معدن و تجارت حضور نداشته باشد، اما در حال حاضر می‌توان گفت نه‌تنها دولت بلکه سایر نهادها نیز به جای نظارت، تصدی‌گری در تمامی حوزه‌های اقتصادی را در پیش گرفته‌اند. در بخش صنایع شاهد هستیم دولت در اغلب فعالیت‌های این حوزه نقشی کلیدی ایفا می‌کند و در معدن نیز پهنه‌های معدنی در اختیار نهادهای دولتی بوده و بخش خصوصی در نگاه مسئولان این نهادها مغفول مانده است. از ۱۰ سال پیش تاکنون معدن و پهنه‌های معدنی قابل توجهی برای بخش خصوصی ایجاد نشده یا در اختیار آنها قرار نگرفته است.

به نوعی می‌توان گفت پهنه‌های معدنی اغلب برای دولت یا سازمان‌های وابسته به آن است. لازم به توجه است که بخش خصوصی برای گسترش فعالیت‌های خود نیازمند پهنه‌های معدنی و همچنین ذخایر اکتشافی است و با انحصار پهنه‌ها در دست نهادهای دولتی، در عمل حیطه عملیات فعالان بخش خصوصی بسیار محدود شده است.

در چنین شرایطی نمی‌توان انتظار فعالیت گسترده و حضور مهم بخش خصوصی در معدن را داشت. در سال‌های اخیر تعدادی پهنه معدنی توسط سازمان زمین‌شناسی کشف شد که قرار بود از طریق مزایده، به بخش خصوصی برای بهره‌برداری واگذار شود اما متاسفانه مزایده اجرا نشد و این پهنه‌ها در اختیار سازمان ایدمیدرو و شرکت‌های زیرمجموعه آن مانند ایمپاسکو قرار گرفت؛ در نتیجه این پهنه‌های اکتشافی نیز دولتی شد و خصوصی‌سازی برای آنها انجام نشد.

بنا بر آنچه گفته شد در سال‌های اخیر چیزی به نام خصوصی‌سازی در بخش معدن کشور شکل نگرفت که بخواهیم از مزایا یا معایب خصوصی‌سازی در معدن صحبت کنیم. باید درنظر داشت توسعه زمانی شکل می‌گیرد که بخش خصوصی مشغول فعالیت باشد. به عبارتی، فعالیت بخش خصوصی و پیشرفت و توسعه دو موضوع در هم تنیده‌ای هستند. در بخش معدنی نیز می‌توان گفت مانند سایر حوزه‌های اقتصادی، دولت رویب زیرساخت‌ها و پهنه‌های وسیع اکتشافی سرمایه‌گذاری کرده و با قوی کردن این قسمت، حضور بخش خصوصی بر آنها به طور تقریبی ناممکن شده است.

اهمیت به بخش خصوصی و ایجاد شرایط مناسب برای حضور فعالان این بخش در معدن نه‌تنها باعث رونق و رشد بخش معدن و صنایع معدنی می‌شود، بلکه نقدینگی در بنگاه‌های اقتصادی و تولیدی کشور به جریان خواهد افتاد. انجام اقداماتی از جمله مزایده پهنه‌های معدنی، یکی از تصمیمات مهمی است که انتظار می‌رود با اجرای صحیح آن، در آینده شاهد همکاری بیشتر بخش خصوصی در معدن باشیم.